

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

พฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินไทยในช่วงปี 2518 - 2539 มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยธนาคารพาณิชย์ถือเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญในการระดมเงินออมของประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 71.99 ของเงินออมที่ระดมได้จากสถาบันการเงินในระบบของไทย ขณะที่บริษัทเงินทุน ธนาคารออมสิน บริษัทประกันชีวิต และสหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทสำคัญรองลงไป โดยมีสัดส่วนการออมเฉลี่ยร้อยละ 11.88 , 8.97 , 2.46 และ 2.37 ตามลำดับ ส่วนธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ และสหกรณ์การเกษตรมีบทบาทในการระดมเงินออมไม่มากนัก โดยมีสัดส่วนการออมเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.33 ด้วยเหตุนี้ การออมผ่านธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และธนาคารออมสินซึ่งมีสัดส่วนการออมรวมเฉลี่ยร้อยละ 92.92 ของปริมาณการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ จึงถือเป็นตัวแทนการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินไทย

ผลการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติถึงปัจจัยเชิงเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินสอดคล้องตามสมมติฐาน ยกเว้นปัจจัยระดับราคาสินค้าภายในประเทศหรือดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภค โดยสามารถจำแนกปัจจัยสำคัญได้ดังนี้

6.1.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดความสามารถในการออมของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยรายได้ทั้งรายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง (DI) และรายได้จากทรัพย์สิน (AI) มีอิทธิพลต่อการออมผ่านสถาบันการเงิน ส่วนปัจจัยสัดส่วนประชากรผู้มีงานทำเทียบกับประชากรรวมของประเทศ (WPOP/POP) กลับไม่มีอิทธิพลต่อการออมผ่านสถาบันการเงินในทุกกรณีการศึกษา ทั้งนี้ รายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริงของครัวเรือน กำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ (CBS) และธนาคารออมสิน (SBS) ในทิศทางเดียวกัน ขณะที่เมื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อการออมรวมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ (AS) พบว่า รายได้สุทธิมีความสำคัญต่อ

การออมรวมอย่างมาก แสดงว่าหากต้องการเพิ่มการออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ ก็จำเป็นต้องหามาตรการในการเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน

ส่วน รายได้จากทรัพย์สิน มีความสำคัญต่อการออมผ่านบริษัทเงินทุน (FCS) ในทางเดียวกัน ซึ่งรายได้จากทรัพย์สินถือเป็นส่วนหนึ่งของรายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง ครัวเรือนที่ออมเงินผ่านบริษัทเงินทุนส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างสูง มีทรัพย์สินค่อนข้างมาก และหวังผลตอบแทนจากอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าเป็นสิ่งจูงใจ ซึ่งก็จะมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารพาณิชย์อยู่แล้ว เมื่อมีรายได้จากสินทรัพย์อื่นนอกจากรายได้สุทธิที่จะออมกับธนาคารพาณิชย์เป็นประจำ ก็เป็นไปได้ที่จะนำเงินมาออมกับสถาบันการเงินโดยเฉพาะบริษัทเงินทุนเพื่อหวังผลตอบแทนในระยะสั้น

6.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดสิ่งจูงใจในการออมของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยอัตราดอกเบี้ย (CBR, FCR, SBR), อัตราเงินเฟ้อ (INF) หรือระดับราคาสินค้าในประเทศ (CPI) และผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ (P/E) มีอิทธิพลต่อการออมผ่านสถาบันการเงิน โดยที่ อัตราดอกเบี้ย กลับมีความสำคัญต่อการออมรวม และการออมในแต่ละสถาบันการเงินค่อนข้างน้อยหรือไม่มีอิทธิพลเลย ซึ่งก็อาจเป็นไปได้ที่ในช่วงที่ผ่านมากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในประเทศไทยไม่ได้มีความผันผวนมากนักจนกระทั่งจูงใจให้ผู้ออมหันมาออมทรัพย์สินผ่านสถาบันการเงินเพิ่มขึ้นหรือลดลง และไม่ว่าอัตราดอกเบี้ยจะเปลี่ยนแปลง ณ ระดับใด ครัวเรือนก็ยังต้องออมทรัพย์สินผ่านสถาบันการเงินซึ่งก็ยังให้ผลตอบแทนดีกว่าการเก็บเงินไว้กับตนเองหรือออมเงินนอกระบบ ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ (CBR) กำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์และการออมรวมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่บริษัทเงินทุนและธนาคารพาณิชย์ (FCR-CBR) กำหนดการออมผ่านบริษัทเงินทุน และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารออมสิน (SBR) กำหนดการออมผ่านธนาคารออมสินในทางเดียวกัน

อัตราเงินเฟ้อหรือระดับราคาสินค้าในประเทศ มีความสำคัญค่อนข้างมากต่อการออมผ่านสถาบันการเงิน โดยกำหนดการออมรวมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบและการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ในทางเดียวกัน ขณะที่กำหนดการออมผ่านธนาคารออมสินในทางตรงข้าม เนื่องจากครัวเรือนที่ออมเงินผ่านธนาคารออมสินเป็นผู้ออมรายย่อยที่ให้ความสำคัญกับระดับราคาสินค้าในประเทศอย่างมาก หากภาวะเงินเฟ้อรุนแรงขึ้นก็จะกระทบต่อภาวะการครองชีพและราย

จ่ายในการอุปโภคบริโภคให้เพิ่มสูงขึ้น และย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการออมเงินผ่านธนาคารออมสิน ขณะที่ผู้ออมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์จะไม่ได้รับผลกระทบมากเท่าใดนักเมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อที่รุนแรง แต่กลับจะออมเงินเพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเมื่อปริมาณเงินฝากผ่านธนาคารพาณิชย์มีสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับการออมผ่านสถาบันการเงินอื่นเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้การออมรวมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบเพิ่มขึ้น

สัดส่วนราคาปิดต่อกำไรสุทธิของหุ้นสามัญ กำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และการออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบในทางเดียวกัน กล่าวคือ ในช่วงที่ความต้องการในการซื้อหลักทรัพย์ของนักลงทุนเพิ่มขึ้น ค่า P/E Ratio จะอยู่ในระดับสูง สถาบันการเงินจะสามารถระดมเงินออมได้สูงขึ้น แต่ในช่วงที่ความต้องการในการซื้อหลักทรัพย์ลดลง ค่า P/E Ratio อยู่ในระดับต่ำ สถาบันการเงินก็สามารถระดมเงินออมได้น้อยลง

6.1.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดโอกาสในการออมของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า จำนวนสาขาของสถาบันการเงินรวม (TB) กำหนดการออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ (CBB) กำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ และ จำนวนสาขาของบริษัทเงินทุน (FCB) กำหนดการออมผ่านบริษัทเงินทุน ขณะที่จำนวนสาขาของธนาคารออมสิน (SBB) กลับไม่มีอิทธิพลต่อการออมผ่านธนาคารออมสิน โดยปัจจัยจำนวนสาขามีความสำคัญต่อการออมในแต่ละสถาบันการเงิน และการออมรวมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบอย่างมากในทิศทางเดียวกัน อันเป็นโอกาสที่เอื้ออำนวยให้ครัวเรือนหันมาออมทรัพย์ผ่านสถาบันการเงินได้สะดวกมากขึ้น ซึ่งหากธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนขยายสาขาไปในท้องถิ่นต่าง ๆ มากขึ้นตามนโยบายของทางการที่สนับสนุนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ก็จะสามารถระดมเงินออมได้มากขึ้นและทำให้การออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบเพิ่มสูงขึ้น

การศึกษานี้ยังได้ประมาณการแนวโน้มการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน ธนาคารออมสิน และการออมรวมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบในช่วงปี 2540 - 2542 ตามประมาณการของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และสถาบันอื่นที่นำเชื่อถือ ซึ่งผลที่ได้แสดงว่าในปี 2540 ธนาคารพาณิชย์และธนาคารออมสินสามารถระดมเงินออมได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.88 และ 1.99 ตามลำดับ ในขณะที่บริษัทเงินทุนกลับระดมเงินออมได้ลดลงอย่างมากคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ -84.97 เป็นผลให้การออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบขยายตัวเพียงร้อยละ 5.90

ส่วนในปี 2541 ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนสามารถระดมเงินออมได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.96 และ 5.74 ตามลำดับ ขณะที่ธนาคารออมสินระดมเงินออมได้ลดลงร้อยละ -2.70 ทำให้การออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบขยายตัวเพียงร้อยละ 3.06 และในปี 2542 แนวโน้มการออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบมีทิศทางดีขึ้น โดยขยายตัวร้อยละ 4.43 ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของการระดมเงินออมจากธนาคารพาณิชย์ร้อยละ 4.50 บริษัทเงินทุนร้อยละ 10.80 และธนาคารออมสินร้อยละ 1.44 ตามลำดับ

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่มีต่อการระดมเงินออมภาคครัวเรือนของสถาบันการเงินในประเทศ โดยเฉพาะปัจจัยรายได้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการออมในทุกกรณีที่ศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรส่งเสริมการจ้างงาน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนที่ยากจนในชนบทซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ อาทิเช่น เพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐในการก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานในสวนภูมิภาคและชนบท และการชักนำให้การลงทุนของภาคเอกชนกระจายตัวสู่ชนบท เพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชนให้มีความสะดวกและมีทางเลือกมากขึ้น แต่เนื่องจากในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ภาครัฐไม่สามารถเพิ่มการใช้จ่ายเพื่อสนับสนุนการจ้างงานในชนบทได้ จากข้อจำกัดด้านภาษีที่ไม่สามารถจัดเก็บได้อย่างเต็มที่ และเงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่กำหนดให้งบประมาณภาครัฐในปี 2541 ต้องเป็นแบบสมดุล (Balanced Budget) ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ การขาดสภาพคล่องของภาคเอกชนภายในประเทศ และการขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างประเทศ ทำให้การลงทุนภายในประเทศชะลอตัว สถานการณ์ดังกล่าว จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อแนวทางในการเพิ่มรายได้เพื่อกระตุ้นการออมภายในประเทศ การจัดหาแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศเพื่อเสริมสภาพคล่องของภาคเอกชนภายในประเทศและบรรเทาปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะโครงการการลงทุนทางสังคม (Social Investment Program : SIP) ซึ่งเป็นเงินทุนประมาณ 482.42 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จากธนาคารโลก และกองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจไต้หวัน (โออีซีเอฟ) จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการช่วยเหลือผู้ตกงาน โดยการสร้างงานและการให้บริการสวัสดิการทางสังคม ซึ่งจะมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชนบทอันจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการออมทรัพย์ผ่านสถาบันการเงินของครัวเรือน นอกจากนี้มาตรการด้านภาษีอากรก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีรายได้ภายหลังหักภาษีเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเพิ่มความสามารถในการออมให้แก่ครัวเรือน โดยเฉพาะภาษีทางตรง ควรมีการปรับปรุงจำนวนเงินค่า

ลดหย่อนส่วนตัวและค่าใช้จ่ายส่วนตัวให้มากขึ้น ทั้งนี้ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศชงเรา การใช้มาตรการทางภาษีเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน จะทำให้รายได้ของภาคครัวเรือนลดลงและกระทบต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ แต่ผลเสียที่เกิดขึ้นก็สามารถชดเชยกับผลดีจากการเพิ่มความสามารถในการออมให้แก่ครัวเรือน และทำให้เกิดการขยายตัวด้านการลงทุน การจ้างงาน และรายได้ประชาชาติ อย่างไรก็ตาม การที่จะใช้มาตรการทางภาษีจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น และคำนึงถึงเป้าหมายของรัฐในขณะนั้นด้วย

การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อจูงใจให้ครัวเรือนหันมาออมทรัพย์สินผ่านสถาบันการเงิน โดยเฉพาะบริษัทเงินทุนที่ต้องใช้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเป็นกลไกสำคัญในการแข่งขันเพื่อระดมเงินออมกับสถาบันการเงินอื่น ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยต้องมีความยืดหยุ่นตามภาวะเศรษฐกิจ และต้องพิจารณาระดับของเงินเพื่อควบคุมกันเพื่อมิให้อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงมีระดับที่ต่ำเกินไป การควบคุมอัตราเงินเพื่อให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยกระตุ้นให้ครัวเรือนหันมาออมทรัพย์สินผ่านสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น

การพัฒนาตลาดทุนของประเทศให้ขยายตัวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศเข้ามาลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ จะทำให้สถาบันการเงินสามารถระดมเงินออมได้มากขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาที่ได้พบว่า สัดส่วนราคาปิดต่อกำไรสุทธิของหุ้นสามัญซึ่งเป็นตัวแปรแทนผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการออมผ่านสถาบันการเงินอย่างมาก สอดคล้องกับความจริงที่ว่าในช่วงที่ตลาดทุนอยู่ในภาวะชงเรา ปริมาณเงินออมผ่านสถาบันการเงินก็จะชะงักงัน

การสนับสนุนให้สถาบันการเงินขยายสาขาหรือจัดตั้งสำนักงานใหญ่ในส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ครัวเรือนหันมาออมทรัพย์สินผ่านสถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุน ที่คาดว่าจะมีการรวมกิจการเพิ่มขึ้นในอนาคต อันจะทำให้จำนวนสาขาของสถาบันการเงินลดน้อยลง รวมถึงควรปรับปรุงบทบาทและการดำเนินงานของสถาบันการเงินอื่นนอกเหนือจากธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และธนาคารออมสินให้มีการเติบโตอย่างสมดุลกัน โดยเฉพาะบริษัทประกันชีวิต บริษัทประกันภัย และการระดมเงินออมผ่านระบบสหกรณ์

6.3 ข้อจำกัดในการศึกษา

1. การศึกษานี้ไม่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนได้อย่างละเอียด เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ และเลือกใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time - Series Data) ในระดับมหภาค ซึ่งในความเป็นจริงแล้วปัจจัยทางสังคมก็มีบทบาทสำคัญต่อการระดมเงินออมของสถาบันการเงินในประเทศ อีกทั้งความแตกต่างของแต่ละครัวเรือน ทั้งระดับรายได้ การศึกษา และสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ไม่สามารถอธิบายรายละเอียดในระดับจุลภาคได้ หากการศึกษาในอนาคตสามารถใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross - Section Data) ที่ครอบคลุมถึงปัจจัยทางสังคมได้ ก็จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่กำหนดการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินในประเทศได้ชัดเจนขึ้น และนำมาสู่การกำหนดแนวทางในการระดมเงินออมที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม

2. การประมาณการแนวโน้มการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินไทย ส่วนหนึ่งใช้ข้อมูลที่ได้จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เมื่อ 30 ธันวาคม 2540 จึงอาจได้ผลการพยากรณ์ที่ไม่สมบูรณ์นัก เนื่องจากจะไม่ครอบคลุมมาตรการใด ๆ ของภาครัฐที่ดำเนินการภายหลังจากช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากนี้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2540 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง (Structural Change) การประมาณการแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจของสถาบันต่าง ๆ จึงมีโอกาสผิดพลาดได้มาก ดังจะเห็นได้จาก TDRI ได้ปรับตัวเลขการพยากรณ์มาเป็นระยะ